

Warszawa, dnia 5 stycznia 2023 r.

**„Historia winna być wrotami w przyszłość”¹
W sprawie polsko-niemieckiego podręcznika do historii**

1. Od dłuższego czasu dochodziły głosy o marginalizacji przez władze oświatowe w Polsce czterotomowego podręcznika do historii (*Europa. Nasza historia*), będącego wspólnym dziełem historyków polskich i niemieckich. Pod koniec ubiegłego roku alarmistyczny list w tej sprawie ogłosili byli współprzewodniczący Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej Historyków i Geografów, profesorowie Robert Traba i Michael G. Müller². Wskazują oni, że za sprawą obecnych władz polskich nie tylko nie doceniono wspólnego dzieła polskich i niemieckich historyków, ale *de facto* położono kres projektowi i spowodowano wyłączenie podręczników z procesu dydaktycznego.

2. Konferencja Ambasadorów RP postanowiła zabrać głos w tej sprawie, ponieważ zwłaszcza w stosunkach polsko-niemieckich edukacja młodego pokolenia w dziedzinie historii ma szczególną wagę. Stanowi zasadniczy obszar budowania wspólnej świadomości historycznej, umożliwiającej ocenę tragedii drugiej wojny światowej, w tym zbrodni niemieckich popełnionych na polskiej ziemi oraz problematyki zmian terytorialnych. Wiedza o tej historii jest ważną przesłanką procesu porozumienia i pojednania, które pozostaje wyzwaniem dla kolejnych pokoleń Polaków i Niemców, co w następstwie warunkuje scalanie się Europy w jeden zintegrowany kontynent. Bez wiarygodnej współpracy polsko-niemieckiej proces integracji europejskiej zostanie wystawiony na szwank.

3. Zrozumiano to nazajutrz po podpisaniu 7 grudnia 1970 r. Układu normalizującego stosunki PRL-RFN, powołując w 1972 r. pod auspicjami UNESCO Wspólną Komisję Podręcznikową Historyków i Geografów (w 2022 r. przypadała 50 rocznica powstania Komisji). W ówczesnych warunkach politycznych miała ona ograniczone znaczenie, niemniej stworzyła cenne forum dla dyskusji polskich i niemieckich naukowców i pedagogów, a jej – przyjęte w 1976 r. – „Zalecenia podręcznikowe” stały się, wraz z Układem z grudnia 1970 r., ważnym etapem przygotowania przełomu w stosunkach polsko-niemieckich lat 1989/1990.

4. Po podpisaniu 17 czerwca 1991 r. układu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy rządy Polski i Niemiec udzieliły wsparcia dalszej działalności Komisji. W tej nowej fazie układania relacji dwustronnych i budowania kontaktów społecznych prace Komisji nabrały szczególnej dynamiki i budziły rosnące zainteresowanie także poza Europą. Dyplomaci towarzyszący polskim ministrom spraw zagranicznych w ich wizytach zagranicznych byli często świadkami sytuacji, kiedy pytania o dorobek prac tej Komisji pojawiały się na początku rozmów politycznych. Dotyczyło to zwłaszcza tych krajów, które miały do przewyciężenia trudne zaszłości historyczne w stosunkach z sąsiadami w regionie. A takich nie brakuje. Z reguły okazywało się, że są oni ciągle na początku drogi, którą w relacjach polsko-niemieckich, mimo ich powszechnie znanego balastu przeszłości, udało się w znacznej mierze pokonać. Dorobek Komisji stał się znakiem

¹ Jan Józef Lipski, *Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy (uwagi o megalomanii narodowej i ksenofobii Polaków)*. W: *Umysł niepodległy. Autobiografia odczytana*, Ośrodek Karta, Warszawa 2022, 375.

² Gazeta Wyborcza z dnia 28 grudnia 2022 r.

rozpoznawczym nowej Polski - demokratycznej, otwartej na dialog i gotowej do zmierzenia się z własną historią we wszystkich jej odcieniach.

5. W maju 2008 r. Komisja podjęła się, na wniosek obu ministrów spraw zagranicznych, stworzenia podręcznika historii europejskiej przeznaczonego dla szkół podstawowych. Ostatni z czterech tomów, poświęcony historii Europy XX wieku i wydany w 2020 roku, zyskał powszechne uznanie ekspertów polskich i międzynarodowych. Stał się ukoronowaniem wieloletnich prac historyków z obu krajów dążących do wyeliminowania uproszczeń i narodowych mitów. Autorzy podjęli unikatowy wysiłek ukazywania zdarzeń z uwzględnieniem perspektywy sąsiadów, jak również wewnętrznego zróżnicowania społecznego. Postanowili także wskazywać na utrzymujące się odmienne oceny wielu zdarzeń i stworzyli nowe pola interpretacyjne.

6. Wśród nieustannych ataków polityków PiS wymierzonych w Niemcy, obecnie ważnego sojusznika Polski w Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckim, pojawia się często zarzut o asymetrii w edukacji nt. niemieckich zbrodni popełnionych na polskich ziemiach podczas II wojny światowej. Celem głównym jest poróżnienie Polaków i Niemców, skonfliktowanie polityczne obu państw, a w rezultacie osłabienie integracji europejskiej. Wspólnym mianownikiem tych poczynań jest konsolidowanie własnego elektoratu zabiegami antyniemieckimi.

7. Wspólne dzieło polskich i niemieckich historyków i pedagogów padło ofiarą krucjaty na rzecz ideologicznego formowania młodego człowieka jako religijnego fundamentalisty, wroga Niemiec oraz skierowanej przeciwko rzekomo zdegenerowanej Unii Europejskiej oraz obcej nam kulturze zachodniej. Wyrazem tej krucjaty jest – z drugiej strony - politycznie promowany przez obecny rząd, osławiony podręcznik do nowego przedmiotu „Historia i Teraźniejszość”.

Pisał 40 lat temu Jan Józef Lipski, że „ksenofobia i megalomania narodowa wzajemnie się żywią i wspierają”. Zaznaczał, że w Polsce dobrze wiadomo, ile Polska od Niemców wycierpiała, co jednak – podkreślał - „nie usprawiedliwia przekraczania granic głupoty i nienawiści” w stosunku do tego narodu, bowiem „głupotą i nienawiścią człowiek i naród sam sobie szkodzi”³. Gorzka i trafna konstatacja, dotycząca każdego rodzaju reżimu autorytarnego.

Podpis: Konferencja Ambasadorów RP

Konferencja Ambasadorów RP to stowarzyszenie byłych przedstawicieli RP, której celem jest analiza polityki zagranicznej, wskazywanie pojawiających się zagrożeń dla Polski i sporządzanie rekomendacji. Chcemy dotrzeć do szerokiej opinii publicznej. Łączy nas wspólna praca i doświadczenie w kształtowaniu pozycji Polski jako nowoczesnego państwa Europy, znaczącego członka Wspólnoty Transatlantyckiej. Jesteśmy przekonani, że polityka zagraniczna powinna reprezentować interesy Polski, a nie partii rządzącej.

³Jan Józef Lipski, *Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy (uwagi o megalomanii narodowej i ksenofobii Polaków)*. W: *Umysł niepodległy. Autobiografia odczytana*, Ośrodek Karta, Warszawa 2022, 372.